

tum; alii vero diversa esse peccata dicunt: quia cum constet hæc duo diversa esse peccata, aut diversa duo peccata dicuntur, aut duo diversa non peccata. (1) Quibus alii respondent, hæc duo diversa esse, non peccata. Non enim peccata sunt, sed peccatum unum: quia una prævaricatio, vel inobedientia in utroque admittitur, sive quando vult, sive quando agit; & unus est ibi contemptus; sed minor cum in voluntate solum peccatum continetur, major vero cum voluntati etiam operatio additur: & ideo majus fit peccatum, & non plura, cum voluntas operi mancipatur.

Alia contra eosdem oppositio.

SED adhuc eisdem objicitur. Si unum tantum peccatum illa duo peccata sunt, cum quis voluntate mali prius concepta, deinde opus patriverit, non pro aliquo reus est, nisi pro quo ante opus reus erat, cum adhuc in sola voluntate peccatum consistebat. Nullus enim reus est æternæ mortis nisi pro peccato. Sed peccatum aliud non est admissum actione quam prius admissum voluntate erat. Non igitur pro aliquo alio iste fit damnabilis actu peccando, quam ante fuerat, cum sola voluntate delinquebat. Ad hæc etiam illi respondent dicunt, propter peccatum quidem tantum illum furem reum constitui: & quamvis ejus voluntas, & actio unum sint peccatum, pro alio tamen reus factus est actu peccando, quam prius erat sola voluntate delinquendo: quia pro actu, qui est aliud quam voluntas, licet non aliud peccatum.

Alia adversus eosdem oppositio.

ITEM adhuc quæstioni instant, dicentes, ideo hæc duo diversa esse peccata, quia diversorum legis mandatorum prævaricationes sunt. Alio enim mandato legis prohibetur actio furti, scilicet, Non furaberis; alio voluntas furandi, scilicet, Non concupisces rem proximi tui. Cum hæc duo diversa mandata sint, quibus illa duo prohibentur, patet illa duo diversas esse prævaricationes: diversa igitur peccata. Ad quod etiam illi dicunt, diversa quidem esse mandata, quibus illa duo distinctim prohibentur, ut Augustinus docet super Exodum quæst. LXXI. verumtamen illis non observatis, una prævaricatio tantum incurritur, unumque peccatum contrahitur, licet duo diversa illis prohibeantur; sicut è converso duo sunt mandata charitatis, quibus duo præcipiuntur diligi; una tamen in eis nobis commendatur charitas.

Si peccatum ab aliquo admissum in eo sit quousque pœniteat.

PRÆTEREA quæri solet, cum ab aliquo peccato voluntate perpetrato voluntas id agendi, & actio transierit, nondum tamen vera pœnitentia habita, utrum illud peccatum, usquequo pœniteat, sit in eo: quod non esse videtur, quia voluntas illa quæ prius fuit, non est, nec actio: quia non illud vult, vel agit quod ante voluit, & egit. Sed non est ignorandum, peccatum duobus modis in aliquo dici esse, & transire, scilicet actu, & reatu. Actus est in aliquo, dum ipsum quod peccatum est, ut actio, vel voluntas, in peccante est; reatu vero, cum pro eo, sive transierit, sive adsit, mens hominis polluta est, & corrupta; totusque homo supplicii obligatur perpetuis: nec unquam est in aliquo peccatum actu, præter originale, quin sit etiam reatu; sed est reatu (2) interdum postquam transit actu.

Quibus modis dicitur in Scriptura reatus.

REATUS autem in Scriptura multipliciter accipitur, scilicet pro culpa, pro pœna, pro obligatione pœnæ temporali, vel æternæ. Si enim mortale est, obligat nos pœnæ æternæ; si veniale, obligat nos pœnæ temporali: duo enim sunt genera peccatorum, mortalium scilicet, & venialium. Mortale est per quod homo meretur pœnam æternam: crimen enim, ut ait Augustinus (tract. XLI. in Joan.) est quod est dignum accusatione, & damnatione: veniale autem quod hominem usque in reatum perpetuæ mortis non gravat; verumtamen pœnam meretur; sed facile indulgetur.

De modis peccatorum, qui multipliciter assignantur.

MODI autem peccatorum varias in Scriptura habent distinctiones: in qua dicitur duobus modis peccatum committi, scilicet cupiditate, & timore, ut Augustinus tradit super illum locum Psalm. LXXIX. „Incensa igni, & suffossa:“ his enim duobus modis dicit omnia peccata mortalia includi: & incensa igni dicit ea quæ ex cupiditate male incendente oriuntur; suffossa vero quæ ex timore male humiliante proveniunt: quod est quando quis cupit non cupienda, vel timet non timenda. Alibi vero dicitur peccatum fieri tribus modis, scilicet cogitatu, verbo, & opere. Unde Hieronymus super Ezechielem cap. XLIII. „Tria generalia delicta sunt quibus humanum genus subiacet: aut enim cogitatione, aut sermone, aut opere peccamus.“ His aliquando etiam quartus adjicitur modus, scilicet consuetudinis: quod in quatruiduano Lazaro significatum est. Dicitur quoque homo peccare in Deum, in se, & in proximum. In Deum, cum de Deo male sentit, ut hæreticus; vel quæ Dei sunt usurpare præsumit, indigne participando sacramenta; vel quando nomen Dei pejerando contemptibile facit. In proximum peccat, cum proximum injuste lædit. In se vero, cum sibi, & non alii nocet.

Quomodo differant delictum, & peccatum.

VARIAM quoque appellationem habet: dicitur enim peccatum, & delictum: & delictum fortasse est, ut Augustinus ait in Quæstionibus Levitici quæst. XX. declinare à bono; peccatum est facere malum. Aliud

(1) *Al.* Quibus alii hæc duo respondent esse non peccata. (2) *Al.* intelligendum.

est enim declinare à bono, aliud est facere malum. Peccatum ergo est perpetratio mali, delictum desertio boni: quod & ipsum nomen ostendit. Quid enim aliud sonat delictum nisi derelictum? Et qui delinquit, quid derelinquit nisi bonum? Vel delictum est quod ignoranter fit; peccatum quod scienter committitur. Indifferenter tamen & peccatum nomine delicti, & delictum nomine peccati appellatur.

De septem vitiiis principalibus.

PRÆTEREA sciendum, septem esse vitia principalia, vel capitalia, ut Gregorius super Exodum (a) ait, scilicet inanem gloriam, iram, invidiam, accidiam, vel tristitiam, avaritiam, (2) gastrimargiam, luxuriam, quæ, (3) ut ait Joannes Chrysostomus, significata sunt in septem populis qui terram promissionis Israel promissam tenebant. De his quasi septem fontibus cupitæ animarum mortiferæ corruptelæ emanant; & dicuntur hæc capitalia, quia ex eis oriuntur omnia mala: nullum malum enim est, quod non ab aliquo horum originem trahat.

De superbia, quæ est radix omnis mali.

DE superbia tamen omnia mala oriuntur, & hæc, & alia: quia, ut ait Gregorius, (b) radix cuncti mali est superbia, de qua dicitur, Eccli. x. 15. „Initium omnis peccati (vel mali) est superbia:“ quæ est amor propriæ excellentiæ. Cujus quatuor sunt species, ut Gregorius (c) ait. Prima est, cum bonum quod habet quis, sibi attribuit. Secunda, cum credit à Deo esse datum, sed tamen pro suis meritis. Tertia, cum se jactat habere quod non habet. Quarta, cum, cæteris despectis, singulariter vult videri. Merito ergo radix omnis mali dicitur superbia. Huic autem videtur obviare quod ait Apostolus, I. Timoth. VI. 10. „Radix omnium malorum est cupiditas.“ Sed si radix omnium malorum cupiditas est: ergo superbiæ. Quomodo ergo superbia radix est, & initium omnis peccati?

Quo sensu utrumque dicitur radix omnium malorum, scilicet superbia, & cupiditas.

SED utrumque recte dictum esse intelligitur, si genera (4) peccatorum singulorum, non singula generum utraque locutione intelligantur includi. Nullum (5) quippe genus peccati est quod ex superbia interdum non proveniat; nullum etiam est quod ex cupiditate aliquando non descendat. Sunt enim nonnulli hominum qui ex cupiditate fiunt superbi, & aliqui ex superbia fiunt cupidi. Est enim, ut ait Augustinus, (d) homo qui non esset amator pecuniæ, nisi per hoc putaret se excellentiorem esse: ideoque, ut excellat, divitias cupit: tali ex superbia oboritur cupiditas: & est aliquis qui non amaret excellere, nisi putaret per hoc majores divitias habere: ideoque excellere laborat, quia divitias habere amat: huic innascitur superbia, id est amor excellentiæ ex cupiditate. Patet ergo quia ex superbia aliquando cupiditas, & ex cupiditate aliquando oritur superbia: & ideo de utraque recte dicitur, quod sit radix omnis mali.

DIVISIO PRIMÆ PARTIS TEXTUS.

POSTquam determinavit de peccato in generali, hic determinat de peccato in comparatione ad partes ejus: & dividitur in partes duas. In prima determinat diversas peccatorum partes, & modos; in secunda specialiter determinat de quodam peccato quod omnia alia transcendit, XLIII. dist. Est præterea quoddam genus peccati cæteris gravius. Prima in duas. In prima inquit ea quæ possunt ad constitutionem unius peccati convenire, quasi integritia peccatum, & constituentia; in secunda prosequitur diversas peccatorum divisiones, ibi: *Modi autem peccatorum varias in Scriptura habent distinctiones.* Prima dividitur in duas. In prima inquit, an actio exterior, & voluntas conveniant ad constitutionem unius peccati; in secunda inquit, utrum adhuc sit aliquid aliud in peccato præter actum interiorem, & exteriorem, ibi: *Præterea solet quæri, cum ab aliquo perpetrato voluntate peccato, voluntas id agendi, & actio transierit... utrum illud peccatum, usquequo pœniteat, sit in eo.* Circa primum duo facit. Primo movet quæstionem;

secundo determinat eam, secundum diversorum opiniones, ibi: *Quidam dicunt unum esse peccatum.* Et hæc dividitur in tres, secundum tres objectiones, quibus una opinio contra aliam invenitur. Secunda incipit ibi: *Sed adhuc eisdem objicitur.* Tertia ibi: *Item adhuc quæstioni instant.* Præterea solet quæri, cum ab aliquo perpetrato voluntate peccato, voluntas id agendi, & actio transierit... utrum illud peccatum, usquequo pœniteat, sit in eo. Hic inquit utrum præter actum interiorem, & exteriorem sit aliquid aliud in peccato quod remaneat, actu transeunte; & circa hoc tria facit. Primo ostendit quod transeunte actu interiori, & exteriori, remaneat reatus; secundo ostendit quot modis reatus dicitur, ibi: *Reatus in Scriptura multipliciter accipitur;* tertio secundum reatus diversitatem assignat diversa genera peccatorum, ibi: *Duo enim sunt peccatorum genera.*

QUÆSTIO I.

HIC quinque quærentur. Primo. Si voluntas, & actus exterior sunt unum peccatum.

(a) Id est ingluviem ventris, seu gulam: al. gastrimargiam. (3) Nicolai: ut ait Isidorus: ad marginem autem notat: Ex cap. XVI. super Deuter. desumptum est: peccatam autem prius ex Chrysostomo notabatur. (4) *Al.* addit omnium, forte omnia. (5) *Al.* ergo.

Ex EDIT. P. NICOL. (a) Nec in Exodum scripsit Gregorius, nec ibi Glossa tale quidpiam habet, cum nec enumerentur ibi septem gentes hic indicatæ, sed sex tantum Exod. XXI. II. Habetur autem Deut. VII. I. sine nomine Gregorii, quamvis ex illo paullo aliter desumitur Lib. XXXI. Moral. c. XVII. super illud Job XXXIX. Exhortationem ducum, & ululatum exercitus. (b) Lib. XXXI. Moral. cap. XVII. (c) Lib. XXIII. Moral. c. VII. (d) Colligitur ex Lib. XI. super Gen. ad lit. cap. XV. ubi sic illa duo conciliat quæ paullo supra ex Eccl. X. & I. ad Timoth. VI. indicata sunt, avaritiam generalem in Apostoli verbis intelligendam notans, qua quisque appetit aliquid amplius quam oportet propter excellentiam suam, & quemdam propria rei amorem.

Secundo. Si transeunte actu, remanet reatus.
 Tertio. De divisione peccatorum per veniale, & mortale, quæ penes reatum sumitur.
 Quarto. De differentia venialis, & mortalis, & præcipue quantum ad genus operis.
 Quinto. Utrum peccatum mortale pœnam æternam mereatur, & in hoc à veniali differat.

ARTICULUS I.

Utrum voluntas peccati, & actus sint duo peccata.

II. dist. xl. art. 1. ad 1. & de malo quæst. 11. art. 2. ad 8. & 12.

1. **A**D primum sic proceditur. Videtur quod voluntas, & actus sint duo peccata. Quia Augustinus (a) dicit, quod ex hoc est aliquid peccatum, quia divinis legibus contrariatur. Sed duo præcepta sunt diversa, quibus prohibetur voluntas interior, & actus exterior, ut patet Exod. xx. *Non juraberis*: item: *Non concupisces rem proximi tui*. Ergo actus exterior, & interior, idest voluntas prava, sunt diversa peccata.

2. Præterea. Non potest aliquis magis malus effici, & magis peccator; nisi per hoc quod peccatum peccato accumulatur. Sed magis peccat qui voluntate, & actu peccat, quam qui voluntate, vel actu tantum, ut patet Matth. v. ubi gravior pœna redditur opprobria dicenti, quam solum contra fratrem irato. Ergo oportet quod actus additus exterior sit aliud peccatum.

3. Præterea. Diversorum habituum sunt diversi actus. Sed non est idem habitus perficiens id quod est rationale per essentiam, & rationale per participationem. Cum igitur peccatum voluntatis sit in actu ejus quod est rationale per essentiam, quia voluntas in ratione est, ut Damascenus; Lib. III. c. xviii. & Philosophus, III. de Anima text. 42. dicunt; actus autem exterior in eo quod est rationale per participationem, quo mediante ab intellectu motus exterior egreditur, videtur quod non sit unum peccatum voluntatis, & actus exterioris.

4. Præterea. Multiplicato superiori multiplicatur inferior: unus enim homo non est plura animalia. Sed actus est superior ad peccatum: quia peccatum nihil est aliud quam quidam actus inordinatus. Cum igitur actus voluntatis, & actus exterior sint diversi actus, quia à diversis procedunt potentiis, videtur quod non sunt unum peccatum voluntatis interior, & actus exterior.

5. Præterea. Unum accidens non potest in diversis subjectis esse. Sed actus interior est sicut in subjecto in voluntate, cujus est actus; actus autem exterior in potentia movente organum. Ergo non potest esse unum peccatum, cum peccatum sit quoddam accidens.

Sed contra. Pluribus peccatis debentur diversæ pœnæ. Sed non injungitur alia pœna in satisfactione pro voluntate interiori, & actu exteriori, sed una tantum. Est ergo unum peccatum.

Præterea. Ubi unum propter alterum, ibi tantum unum, ut Philosophus dicit, II. Top. cap. 11. Sed actus exterior non est peccatum nisi propter voluntatem. Ergo voluntas, & actus exterior non sunt duo peccata, sed unum.

(1) Nicolai: Respondeo dicendum. (2) Al. deest quæ. (3) Al. & supposito.
 Ex Edit. P. NICOLAI. (a) Colligitur ex ipsa diffinitione peccati quam assignat Lib. XXII. contra Faustum capit. xxvii.

SOLUTIO.

Dicendum, (1) quod cum unum, & ens convertantur, oportet ut secundum idem à quo res habet esse, judicium de ejus unitate, & multiplicatione accipiantur, sicut patet in naturalibus, ubi res (2) quæ habet esse per formam, habet etiam unitatem per formam: unde oportet quod diversarum rerum sint diversæ formæ: & quamvis fortassis principium multiplicationis formæ sit materiæ divisio, ut in his quæ numero tantum differunt; nihilominus tamen non posset esse pluralitas hominum, nisi essent plures formæ humanæ, & sic de aliis. Sicut autem superius ostensum est, actus non ponitur in genere moris nisi propter voluntatem, scilicet secundum quod est à voluntate elicited, vel imperatus: & ideo secundum unitatem voluntatis est sumendum judicium de unitate ejus quod in genere moris dicitur: unde contingit aliquid quod est unum in genere naturæ consideratum, ut unum motum continuum, esse plures secundum quod ad genus moris retorquetur, si voluntas in actu variatur; ut quando bona intentione quis incipit, & mala terminat, ut supra ostensum est, dist. xl. q. 1. art. 4. & è contrario contingit esse actus plures, secundum quod ad genus naturæ referuntur, qui tamen sunt unum secundum quod in genere moris considerantur; ut patet in eo qui furatur: quia omnes actus ejus, qui ad finem furci ordinantur, peccatum sunt, cum mala intentione fiant, qui possunt valde multi esse; & tamen omnes computantur ut unum peccatum, quia non habent rationem peccati, nisi secundum quod per unam voluntatem in unum perversum finem ordinantur. Sic ergo distinguere oportet in proposito: quia cum quaritur utrum voluntas, & actus exterior sint diversa peccata, aut intelligitur de voluntate conjuncta actu exteriori, aut de voluntate præcedente. Si de conjuncta, sic oportet quod peccatum unum sit voluntas interior, & actus exterior, quia voluntatis non multiplicatur actus. Si autem de voluntate separata, sic est aliud peccatum, quia actus voluntatis multiplicatur. Quando enim actum explet exteriorem, etiam actum voluntatis iterat: & ideo oportet quod sint duo peccata, non propter diversitatem actus interioris, & exterioris, sed propter diversitatem duorum actuum interiorum voluntatis.

Ad primum ergo dicendum, quod in hoc præcepto, *Non concupisces rem proximi tui*, non prohibetur illa voluntas furandi quæ est conjuncta actu, sed quæ est ab actu separata, quod etiam sine actu quamdam turpem jucunditatem habet: quæ autem conjuncta est actu, prohibetur illo præcepto quo furtum prohibetur: nihil enim cadit sub præcepto, vel prohibitione, nisi secundum quod est in voluntate.

Ad secundum dicendum, quod intensio, & remissio in his quæ secundum magis & minus dicuntur, non est per additionem, sicut in his quæ secundum quantitatem augmentantur, in quibus quantitas quantitati additur, ut major quantitas fiat: non enim calor calori additur, ut magis calidum fiat; nec curvitas curvitati, ut fiat magis curvum, ut in IV. Physic. (text. lxxxiv.) dicitur: sed causatur intensio ex hoc quod illud quod intenditur, magis perfectum invenitur, (3) & opposito impermixtus. Unde non

non oportet ad hoc quod aliquid magis peccet, quod peccatum addatur (quia sic qualibet circumstantia aggravans, peccatum esset) sed oportet ut deformitas peccati perfectior sit: & hoc contingit quando aliquis per actum exteriorem peccat: quia major est deformitas, quæ in actu interiori, & exteriori est, quam illa, quæ tantum in voluntate est; nisi forte sit voluntas completa, quæ pro actu reputatur.

Ad tertium dicendum, quod à diversis habitibus diversi actus eliciuntur; non tamen oportet quod semper illi actus diversi sint diversa peccata, vel etiam diversa merita; sed possunt esse unum, ut patet præcipue quando unum peccatum imperat actum alterius peccati ut cum quis furatur propter gulam: est enim tunc unum peccatum diversas habens deformitates, quamvis sint ibi plures actus.

Ad quartum dicendum, quod actus simpliciter acceptus, non est genus peccati, nisi secundum quod sub voluntate cadit; & ideo ubi non multiplicatur actus voluntatis, non multiplicatur peccatum.

Ad quintum dicendum, quod peccatum sicut in primo subjecto est in voluntate, sicut supra, dist. præc. quæst. 11. art. 2. dictum est: & ideo non est inconveniens ut & peccatum in diversis actibus consistat: quia in quantum sunt actus, habent subjecta diversa, potentias scilicet elicientes actum; in quantum vero ad genus moris pertinent, habent unum subjectum voluntatem.

ARTICULUS II.

Utrum reatus peccati maneat post peccatum.

1. 2. quæst. lxxxvii. art. 6. & III. P. quæst. lxxxvi. art. 4.

1. **A**D secundum sic proceditur. Videtur quod post actum peccati reatus non remaneat. Cessante enim causa, cessat effectus. Sed aliquis non est reus pœnæ nisi propter actum. Ergo post actum non remanet reatus.

2. Si dicatur, quod aliquis est reus pœnæ, non solum quia hoc facit, sed indifferenter quia hoc facit, vel quia hoc fecit; contra. Manente causa, manet effectus. Sed ex quo aliquis actum peccati fecit, non potest illud non fecisse: quia ut quod præteritum est non fuerit, etiam nec Deus facere potest, ut in I. Libro dictum est dist. xxiv. q. 11. art. 3. Ergo numquam aliquis à reatu culpæ absolvi posset.

3. Si dicatur, quod reatus manet post actum propter effectum quem actus in subjecto relinquit, qui removeri potest; contra. Effectus relictus ex actu est dispositio habitus. Sed propter neutrum istorum homo reus pœnæ tenetur: quia homo à reatu pœnæ absolvitur adhuc dispositione ad peccatum per consuetudinem inducta in eo manente: & similiter quandoque dispositio, & habitus tollitur; & tamen reatus remanet, ut quando aliquis per avaritiam peccans, habitum avaritiæ acquirit, qui postmodum habitus corrumpitur in eodem per prodigalitatis actus, ex quibus habitus contrarius generatur; etiam sine hoc quod gratia interveniat, quæ reatum solvit. Ergo non potest dici, quod propter effectum relictum ex actu, reatus post actum remaneat.

4. Si dicatur, quod non manet reatus post actum propter effectum prædictum, sed propter maculam; contra. Macula illa si non sit dispositio, vel habitus, nihil aliud potest esse quam gratiæ privatio. Sed privatio gratiæ cum nunc est omnibus peccatis mortalibus. Ergo ex omnibus mortalibus manet una macula, & ita unus reatus, quod falsum est.

5. Præterea. Infusa gratia, cessat gratiæ privatio. Sed adhuc tamen aliquis reatus manet, quo homo ad pœnam saltem temporalem obligatur. Ergo non videtur quod per privationem gratiæ reatus post actum remaneat.

Sed contra. Nullus, punitur jure, nisi ad pœnam obligatus. Sed peccatores jure puniuntur, postquam actu non peccant. Ergo sunt obligati ad pœnam: ergo est in eis reatus, qui nihil aliud est quam obligatio ad pœnam.

Præterea. Sicut se habet actus virtutis ad præmium, ita se habet peccati actus ad pœnam. Sed transeunte actu virtutis, adhuc manet meritum præmii. Ergo transeunte actu peccati, adhuc manet reatus pœnæ.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod reatus dicitur secundum quod aliquis est reus pœnæ; & ideo proprie reatus nihil est aliud quam obligatio ad pœnam: & quia hæc obligatio quodammodo est media inter culpam & pœnam: ex eo quod propter culpam aliquis ad pœnam obligatur; ideo nomen medi transmittitur ad extrema, ut interdum ipsa culpa, vel etiam pœna, reatus dicatur, ut in littera dicitur. Cum autem pœna sit medicina quædam, ut Philosophus in II. Ethic. cap. 111. dicit, & medicina non detur nisi contra defectum aliquem; oportet quod ad pœnam aliquis pro aliquo defectu obligetur, non quod ille defectus semper sanetur per pœnam in eo in quo est, ut patet in damnatis, & in fure qui suspenditur; sed pœna recompensat defectum in statu universi, vel etiam reipublicæ, propter ordinem justitiæ qui in pœna apparet. Non autem defectus quilibet ad pœnam obligat (sunt enim defectus quidam involuntarii magis misericordiam quam iram provocantes) sed illi solum defectus qui ex actibus voluntatis relinquuntur, pœnam merentur in eo qui voluntarie in defectum inducitur: unde cum transeunte actu remaneat defectus, oportet quod etiam reatus remaneat post actum.

Ad primum ergo dicendum, quod causa proxima reatus est ipse defectus per actum peccati inductus; actus vero est sicut causa remota: unde non oportet quod transeunte actu, reatus transeat.

Ad secundum dicendum, quod non solum quia verum est dicere aliquem actum peccati quandoque egisse, ad pœnam obligatur (quia sic quandoque verum esset dicere eum hoc fecisse, esset pœna obnoxius) sed quia defectus manet in ipso adhuc propter actum quem prius fecit.

Ad tertium dicendum, quod reatus non fundatur, per se loquendo, super dispositionem, vel habitum, sed per accidens, secundum quod talis dispositio, vel habitus cuidam defectui conjungitur.

Ad quartum dicendum, quod privatio gratiæ non habet rationem maculæ, nisi secundum quod ex actu præcedenti inducitur: & ideo secundum diversitatem actuum sunt etiam diversæ maculæ: quamvis enim quolibet actu peccati mortalis, quælibet virtus privetur, non tamen eodem modo; sed actu luxuriæ castitas per se privatur, & aliæ virtutes ex consequenti, secundum quod sunt castitati annexæ; per furtum autem actus justitiæ per se, & aliarum virtutum ex consequenti; & sic de aliis: ideo non oportet quod omnium peccatorum sit una macula, vel unus reatus.

Ad quintum dicendum, quod in peccante sunt duo defectus: unus qui est in ipso actu peccati, secundum quod aliquis limites legis divinae, & rationis recte transgreditur: alius est in ipso peccante, id est privatio virtutis ex priori defectu actus inducta. Quamvis autem cum aliquis gratiam recuperat, secundus defectus tollatur, non tamen ex toto primus sublatus est: quia oportet ut quantum voluntati suae obediit prae legem Dei, tantum etiam in contrarium recompenset, ut sic iustitiae servetur aequalitas: & ideo post gratiam recuperatam inungitur satisfactio, & est adhuc homo reus temporalis poenae.

ARTICULUS III.

Utrum peccatum convenienter dividatur in mortale, & veniale.

1. 2. q. LXXXVIII. a. 1. & supra dist. XXI. q. 11. a. 3. & III. cont. Gen. cap. XLIII.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod peccatum inconvenienter per mortale, & veniale dividatur. Ea enim quae in infinitum differunt, in uno genere non conveniunt, sicut creator, & creatura, ens, & non ens. Sed veniale, & mortale sunt huiusmodi; cum uni debeatur poena temporalis, alteri aeterna, ut patet in littera. Ergo peccatum per haec duo dividi non debet.

2. Praeterea. Determinatio diminuens de ratione ejus cui additur, infert oppositum ejus: bene enim sequitur: Est homo mortuus: ergo non est homo. Sed veniale est determinatio diminuens de ratione peccati: ex hoc enim quod peccatum est, est dignum poenae, & non venia. Ergo veniale peccatum non debet dividere peccatum contra mortale, sicut nec animal mortuum dividit animal contra animal vivum.

3. Praeterea. Divisio omnis debet fieri per opposita. Sed veniale, & mortale non sunt opposita, cum se simul compatiuntur. Ergo inconvenienter peccatum per mortale, & veniale dividitur.

4. Praeterea. Culpa opponitur gratiae. Sed veniale non opponitur gratiae, quia stat simul cum ea. Ergo veniale non est peccatum; & sic non debet dividere genus peccati contra mortale.

5. Praeterea. In omni peccato est aversio ab incommutabili bono tamquam formale. Sed veniale non habet aversionem a bono incommutabili: quia peccans venialiter non avertitur a fine ultimo, sed via inordinate inhæret. Ergo veniale peccatum non proprie est peccatum; & sic idem quod prius.

Sed contra. I. Joann. 1. 8. Si dixerimus, quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Constat autem quod non loquitur de mortali peccato, quia sine illo sunt Sancti. Ergo oportet ponere peccatum veniale.

Praeterea. Dispositio, & habitus ad eandem speciem qualitatis pertinent: unde invenitur scientia, dispositio, & habitus. Ergo oportet a simili quod in peccato inveniantur aliquid quod se habet per modum dispositionis, & aliquid quod habet perfectam rationem peccati. Dispositio autem ad peccatum mortale, est peccatum veniale. Ergo mortale peccatum oportet supponere veniale.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod est duplex modus dividendi commune in ea quae sub ipso sunt, sicut est

(1) Al. perfectionem. (2) Al. veniale.

duplex communitatis modus. Est enim quaedam divisio univoci in species per differentias quibus aequaliter natura generis in speciebus participatur, sicut animal dividitur in hominem, & equum, & huiusmodi; alia vero divisio est ejus quod est commune per analogiam, quod quidem secundum perfectam rationem praedicatur de uno dividendum, & de altero imperfecte, & secundum quid; sicut ens dividitur in substantiam, & accidens, & in ens actu, & in ens potentia: & haec divisio est quasi media inter aequivocum & univocum; & talis divisio est peccati in mortale, & veniale: quia ratio peccati perfecte in mortali invenitur; in veniali vero non nisi imperfecte, & secundum quid: unde minimum quod potest esse de ratione peccati in aliquo actu, est in veniali, sicut minimum quod potest esse de natura entis, est in ente in potentia, & in ente per accidens: & hoc ipsa nomina ostendunt: quia venia non debetur peccato, nisi secundum quod aliquam (1) imperfectionem peccati habet; mors autem debetur peccato in quantum peccatum est: & ideo mortale peccatum perfectum quid in genere peccati dicit, veniale autem imperfectum.

Ad primum ergo dicendum, quod mortale, & veniale non conveniunt in peccato sicut in genere univoco de eis praedicato, sed sicut in eo quod eis per analogiam commune est.

Ad secundum dicendum, quod (2) venia debetur alicui dupliciter: vel sicut ei quod indulgetur, vel sicut ei quod est indulgentiae ratio. Sicut ei quod indulgetur, non debetur alicui nisi peccato: quia nihil indulgetur, nisi quod poenam meretur. Sicut ei quod est indulgentiae ratio, numquam venia peccato debetur, sed vel infirmitati, vel alicui quod facit imperfectionem in genere peccati. Peccatum autem veniale non dicitur veniale sicut remissionis ratio, sed sicut id quod facile remittitur propter imperfectionem peccati: unde per hoc quod dicitur veniale, non tollitur tota ratio peccati; sicut per hoc quod dicitur mortuum, tollitur tota ratio hominis. Unde non sequitur quod veniale peccatum non sit peccatum, sed est imperfectum quid in genere peccati.

Ad tertium dicendum, quod oppositio venialis, & mortalis est secundum perfectum, & imperfectum: unde non omnino excludunt se, sed unum est dispositio ad aliud. Vel dicendum, quod opposita inesse eidem non secundum idem non est inconveniens: & ideo cum peccatum veniale, & mortale non sint in homine secundum eundem actum, sed secundum diversos (qui etiam simul non sunt) non oportet quod tollatur oppositio venialis, & mortalis.

Ad quartum dicendum, quod peccatum quod completam rationem culpae habet directe gratiae opponitur; peccatum vero veniale, quod imperfectam rationem culpae habet, non opponitur gratiae nisi indirecte, ut scilicet est dispositio quaedam ad mortale. Quae autem sic sunt opposita, non est inconveniens esse simul, sicut siccitas, quae dispositio est ad calorem, est simul cum frigore: unde non est inconveniens quod veniale sit culpa, & simul cum gratia.

Ad quintum dicendum, quod averti a fine incommutabili, est dupliciter: vel in habitu, vel in actu tantum. Secundum habitum avertitur qui sibi alium finem contrarium ponit; & hoc est in peccato mortali: unde qui peccat mortaliter, est sicut recedens a via. In actu vero tantum aliquis avertitur, quando aliquis actum aliquem facit quo in Deum non tendit ex eo quod inordinate ei quod est ad finem inhæret; non

non tamen ita ut illud quod est ad finem quasi finem constituat; & hoc est in peccato veniali: unde peccans venialiter similatur ei qui nimis moratur in via: & hoc non est averti nisi secundum quid, sicut etiam quod retardat motum corporis gravis, non auferat gravitatem suam, & inclinationem in finem; auferret autem, si contrarium sibi motum daret, ut quando ex gravi leve generatur.

ARTICULUS IV.

Utrum peccatum veniale distinguatur a mortali.

1. 2. q. LXXXVIII. a. 2. & de malo q. 11. art. 8.

Ad quartum sic proceditur. Videtur quod veniale peccatum a mortali non distinguatur. Quidquid enim tollit virtutem est mortale peccatum. Sed omne peccatum tollit virtutem: quia omne peccatum recessus ab aequalitate est; virtus autem aequalitas quaedam est. Ergo peccatum veniale a mortali non distinguatur.

2. Praeterea. Ea quae per se distinguuntur, non transmutantur invicem. Sed veniale, & mortale invicem transmutantur: quia nihil adeo est veniale quod non fiat mortale dum placet; (1) similiter omnis culpa mortalis per confessionem fit venialis, ut Ambrosius dicit, (in apolog. David circa fin.) Ergo veniale, & mortale non distinguuntur nisi per accidens.

3. Si dicatur, quod peccatum mortale distinguitur a veniali, quia mortale est contra praecipuum, veniale praeter praecipuum; contra. In hoc differunt praecipua legis disciplinae (2) a praecipuis legis naturalis, quod praecipua legis disciplinae prohibent ea quae non sunt mala, nisi quia prohibita; praecipua vero legis naturalis prohibent ea quae sunt prohibita, quia mala. Ergo in his quae lege naturali prohibentur, distinctio mali non sumitur ex prohibitione legis, sed potius ex ipsa natura actus.

4. Praeterea. Praeter affirmationem nihil est nisi negatio, & praeter negationem nihil est nisi affirmatio; cum inter affirmationem & negationem nihil sit medium. Sed qui non facit quod praecipuum affirmativum praecipitur, contra praecipuum committit: similiter qui facit quod praecipuum negativum prohibetur, contra praecipuum facit. Ergo quicumque peccat praeter praecipuum, peccat contra praecipuum; & ita distinctio nulla est.

5. Si dicatur, quod differunt mortale, & veniale ex hoc quod veniale est exitus a medio virtutis, tamen prope medium; mortale autem exitus longinquus a medio, sicut dicit Philosophus in II. Ethicor. cap. 11. Graeco-lat. quod qui parum secedit a medio, non vituperatur: contra. Quia, sicut ibidem dicitur, non est determinatum apud nos, quando multum, & quando parum a medio recedatur. Si ergo non differat veniale a mortali, nisi secundum parvum, & magnum recessum, non posset apud nos determinari quod esset peccatum mortale, & quod veniale: quod esset valde periculosum.

Sed contra. Diversitas poenarum respondet diversitati culpae. Sed poena temporalis differt ab aeterna. Ergo & peccatum veniale differt a mortali; cum uni

In II. Sent. Tom. II.

(1) Addit Nicolai (ut Augustinus dicit.) (2) Seu legis scriptae, ut notat Nicolai.

Ex Edit. P. NICOL. (a) Ex Eth. Lib. V. cap. x. Graeco-lat. colligitur, vel in antiquis cap. XII. & apud S. Thomam lect. XII. ubi dicitur, quod cum laesio praeter rationem accidit, infortunium dici debet; cum autem non praeter rationem, sed sine malitia tantum accidit (aneu cacias) peccatum est; etsi non propterea pravi homines habentur, quia ex pravitate non contingit.

debeatur poena temporalis, alteri aeterna. Praeterea. In quolibet genere perfectum, & imperfectum habent determinatam distinctionem. Sed veniale, & mortale differunt ut perfectum, & imperfectum in genere peccati, ut ex praedictis patet. Ergo oportet quod habeant determinatam distinctionem ad invicem.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod, ut ex dictis patet, veniale peccatum dicitur cuius reatus facile solvitur & ideo veniale tripliciter dicitur. Uno modo dicitur veniale ex causa; quod quidem facile remissibile est, quia causa peccati quaedam rationem veniae habet, sicut ea quae per ignorantiam, & infirmitatem peccantur. Secundo dicitur veniale ab eventu; quia scilicet per aliquid peccato superveniens, efficitur poena ejus cito solubilis, sicut confessio adveniens peccato mortali, facit poenam ejus proportionatam viribus poenitentis virtute clavium. Tertio dicitur veniale, quando ipse actus per se facile remissibilis est, eo quod non perfecte pertingit ad plenam rationem peccati: & istud proprie dicitur veniale de quo nunc agitur, quod a mortali distinguitur. Primo enim, & secundo modo dictum veniale non distinguitur a mortali: quia mortale potest per ignorantiam fieri; & illud quod est mortale, fit veniale per confessionem. Imperfectio autem peccati potest esse dupliciter: vel ex genere actus, vel ex parte peccantis. Genus autem ipsius actus sumitur ex materia, & objecto: unde sicut dicitur bonum ex genere propter debitam materiam, ita malum ex genere propter indebitam; & est veniale ex genere propter materiam in qua peccatur. In illa autem materia peccatum perfecte invenitur, in qua si peccatur, virtus charitatis ad Deum; & ad proximum dissolvitur, per quam vita est animae: & ideo quando aliquis peccat in his, sine quibus recte servatis, non remanet subjectio hominis ad Deum, & foedus humanae societatis, tunc est peccatum mortale ex genere (& talia peccata Philosophus (a) malitias appellat: unde vult quod omnis vitiosus sit malus) sicut patet quod non potest homo debite Deo esse subjectus, si Deo non credat, si ei non obediat, & huiusmodi. Similiter etiam societas humanae vitae servari non posset, nisi unicuique servaretur quod suum est: & ideo furum, & aliae species iniustitiae sunt peccata mortalia ex genere: & similiter est in omnibus aliis. Ea vero sine quibus societas humana servari potest, non faciunt peccatum esse mortale ex genere, quamvis etiam deformis actus sit, sicut superfluous ludus, & aliquid huiusmodi: & talia dicuntur venialia ex genere. Sed sicut quod est bonum ex genere, potest fieri male, & non est converso; ita quod est veniale ex genere, tali modo potest fieri quod erit mortale, ut si credatur esse mortale quod veniale est, & si tantum quis in re temporali delectatur ut finem sibi in ea construat: quia sic non servatur debita reverentia ad Deum, qui est ultimus finis, & circa quem omnia sunt diligenda. Ex parte vero peccantis est imperfectio peccati propter imperfectionem potentiae elicentis actum; sicut primi motus sensualitatis, qui deliberationem praecedunt, peccata venialia sunt, quam-